

УДК 378:373.2.011.3-051]:37.091.33

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-3\(44\)-828-839](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-3(44)-828-839)

Янкович Олександра Іванівна доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, <https://orcid.org/0000-0003-4253-5954>

Гладюк Тетяна Володимирівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, <https://orcid.org/0000-0001-5255-621X>

Терещук Григорій Васильович доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, професор кафедри сфери обслуговування, технологій та охорони праці, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, <https://orcid.org/0000-0003-1717-961X>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. У статті зазначено, що імплементація нових освітніх стандартів і програм вимагає від педагогів-вихователів більш глибокого знання пізнавального розвитку та вікових особливостей дітей 6-7-го року життя, сучасних педагогічних технологій та методик формування пізнавальної активності. Наголошено, що окрім теоретичних складових важливим є розвиток практичної підготовки майбутніх вихователів, що полягає в умінні моделювати педагогічні процеси і явища, проектувати та організовувати предметно-ігрове середовище закладу дошкільної освіти та оволодіти на високому методичному рівні сучасними методиками формування пізнавальної активності у старших дошкільників. Визначено мету дослідження – узагальнити та обґрунтувати зміст підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування пізнавальної активності старших дошкільників. Узагальнено і систематизовано, що підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти регулюється низкою нормативних документів, які умовно поділено на такі групи: ті, які визначають зміст формування пізнавальної сфери дошкільників в освітньому процесі ЗДО; ті, які визначають зміст професійної підготовки майбутніх вихователів в умовах закладу вищої освіти; ті, які регулюють професійну діяльність педагогічних працівників тощо. Обґрунтовано сутність поняття «готовність майбутніх вихователів до

формування пізнавальної активності старших дошкільників» як інтегральної якості здобувачів вищої освіти, що охоплює мотиваційні установки, особистісні якості, сукупність теоретичних знань та прикладних здатностей, необхідних для ефективної організації формувальних впливів на когнітивну сферу особистості дитини 6-7-го року життя в умовах закладу дошкільної освіти. Охарактеризовано зміст професійної підготовки майбутніх вихователів до формування зазначеного феномена, яким передбачено вивчення сутності пізнавальної активності старших дошкільників, її психо-фізіологічної основи, структури, типів, видів та рівнів сформованості та оволодіння здатностями організовувати різні форми навчально-пізнавальної діяльності, застосовувати методи та прийоми навчання і стимулювання пізнавальної активності тощо. З'ясовано, що процес підготовки майбутніх вихователів до формування зазначеного феномена старших дошкільників є більш ефективним за умови стимулювання навчально-пізнавальної активності здобувачів вищої освіти через використання логічних завдань, інтелектуальних ігор, кросвордів, чайнвордів, ребусів, головоломок, криптограм, логограм під час вивчення дисциплін професійного циклу тощо.

Ключові слова: підготовка майбутніх вихователів, старші дошкільники, пізнавальна активність, зміст дошкільної освіти, навчання, розумове виховання, інтелектуальна гра.

Yankovych Oleksandra Ivanivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Pedagogy and Methods of Primary and Preschool Education, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, <https://orcid.org/0000-0003-4253-5954>

Hladiuk Tetiana Volodymyrivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Methods of Primary and Preschool Education, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, <https://orcid.org/0000-0001-5255-621X>

Tereshchuk Grygorii Vasylovych Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding members (Academicians) of NAES of Ukraine, Professor of the Department of Service, Technology and Occupational Safety, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, <https://orcid.org/0000-0003-1717-961X>

TRAINING OF FUTURE PRESCHOOL TEACHERS TO DEVELOP COGNITIVE ACTIVITY OF SENIOR PRESCHOOLERS

Abstract. The article notes that the implementation of new educational standards and programmes requires teachers to have a deeper knowledge of the

cognitive development and age characteristics of children of 6–7 years of age, modern pedagogical technologies and methods of forming cognitive activity. It is emphasized that in addition to theoretical components, it is important to develop the practical training of future educators, which consists in the ability to model pedagogical processes and phenomena, design and organize the subject and game environment of preschool education and master modern methods of forming cognitive activity in older preschoolers at a high methodological level. The purpose of the study is to generalize and substantiate the content of training future teachers of preschool educational institutions to form the cognitive activity of senior preschoolers. It has been generalized and systematized that the training of future preschool teachers is regulated by a number of normative documents, which are conditionally divided into the following groups: those that determine the content of the formation of the cognitive sphere of preschoolers in the educational process of preschool institutions; those that determine the content of professional training of future teachers in higher education institutions; those that regulate the professional activity of teachers, etc. The essence of the concept of ‘future educators’ readiness to form the cognitive activity of senior preschoolers’ as an integral quality of higher education applicants, which includes motivational attitudes, personal qualities, a set of theoretical knowledge and applied abilities necessary for the effective organization of formative influences on the cognitive sphere of a child of 6–7 years of age in the conditions of preschool education institution, is substantiated. The content of professional training of future educators for the formation of this phenomenon is described, which provides for the study of the essence of cognitive activity of senior preschoolers, its psycho-physiological basis, structure, types, types and levels of formation and mastering the ability to organize various forms of educational and cognitive activity, apply methods and techniques of teaching and stimulating cognitive activity, etc. It has been found that the process of training future educators to form this phenomenon of senior preschoolers is more effective if the educational and cognitive activity of higher education students is stimulated through the use of logical tasks, intellectual games, crosswords, puzzles, puzzles, cryptograms, logograms in the study of professional cycle disciplines, etc.

Keywords: training of future preschool teachers, senior preschoolers, cognitive activity, content of preschool education, learning, mental upbringing, intellectual game.

Постановка проблеми. Тенденції, зумовлені реформуванням сфери дошкільної освіти, посилення вимог до забезпечення її якості, інноваційності потребує від вихователів не тільки повідомлення знань та фактів, а створення умов для самостійного пізнання світу дітьми. Чимало традиційних методик, що були актуальними 10-15 років тому, поступово втрачають ефективність, оскільки сучасні діти зростають в диджиталізованому, інформаційно насиченому та сенсорно перевантаженому середовищі, яке потребує нових

підходів до навчання, розумового виховання старших дошкільників. Оновлення змісту професійної підготовки майбутніх вихователів необхідне через зміни в нормативно-правовій базі дошкільної освіти, що регламентує діяльність закладів дошкільної освіти. Імплементация нових освітніх стандартів і програм вимагає від педагогів більш глибокого знання пізнавального розвитку та вікових особливостей дітей 6-7-го року життя, сучасних педагогічних технологій та методик формування пізнавальної активності. Окрім цього, потребує особливої уваги практична підготовка майбутніх вихователів. Традиційне теоретичне навчання має поєднуватися з практичним досвідом, моделюванням процесів і явищ, предметно-ігрового середовища, що сприятиме майбутнім педагогам в опануванні сучасними підходами до навчання та виховання дітей-дошкільників. Тому важливо, щоб майбутні вихователі оволоділи на високому методичному рівні сучасними методиками формування пізнавальної активності старших дошкільників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку психолого-педагогічної науки проблеми підготовки майбутніх вихователів в умовах закладу вищої освіти (ЗВО) до здійснення професійної діяльності вивчають чимало вітчизняних дослідників. Так, наприклад, І. Луценко, О. Писарчук, О. Рейпольська, Г. Цветкова та ін. студіюють специфіку організації предметно-ігрового середовища ЗДО, його спрямованість на розвиток пізнавальних психічних процесів, формування сенсорної культури тощо [9; 11]. Учені-дидакти Н. Гавриш, В. Кондратова, В. Чайка, К. Щербакова досліджують проблеми формування теоретико-методологічних, психолого-педагогічних та дидактико-технологічних знань у майбутніх фахівців дошкільної освіти про закономірності навчально-пізнавальної діяльності старших дошкільників [3; 5; 14; 15]. Дослідники Л. Зданевич, І. Кузьма, О. Янкович та ін. вивчають проблеми підготовки майбутніх вихователів до застосування інноваційних освітніх технологій у формуванні пізнавальної діяльності [4; 16]. У зв'язку з цим цілісного ґрунтовного осмислення потребує зміст підготовки майбутніх вихователів до формування пізнавальної активності старших дошкільників.

Мета статті – узагальнити та обґрунтувати зміст підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування пізнавальної активності старших дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти регулюється низкою нормативних документів. Усіх їх можна умовно поділити на такі групи:

- ті, які визначають зміст формування пізнавальної сфери дошкільників в освітньому процесі ЗДО (Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти), чинні комплексні та парціальні освітні програми розвитку дитини, затверджені МОН України, Методичні

рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти));

- ті, які визначають зміст професійної підготовки майбутніх вихователів в умовах закладу вищої освіти (стандарт вищої освіти фахової передвищої освіти, першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти за спеціальністю А2 Дошкільна освіта);

- ті, які регулюють професійну діяльність педагогічних працівників (професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти») тощо.

Для якісної професійної підготовки майбутніх вихователів в умовах ЗВО важливо, щоб перелічені документи узгоджувались між собою зв'язками наступності, неперервності та узгодженості. Це пов'язано з тим, що процес пізнавального розвитку в освітньому середовищі ЗДО повинен відповідати закономірностям розвитку психіки дитини дошкільного віку. Простежимо ці зв'язки. Державний стандарт дошкільної освіти чітко визначає, що сучасний педагог-вихователь повинен бути готовим до «такої організації освітньо-виховного процесу, за якої максимально активізується діяльність дитини в пізнанні навколишнього світу» [1, с. 4]. У методичних рекомендаціях з упровадження зазначеного стандарту наголошується, що умовою організації сучасного компетентісно зорієнтованого освітнього процесу в ЗДО є необхідність сприяння педагогами «розвитку дитини як активної особистості, що набуває життєвих компетентностей в процесі організації змістовно-наповненої діяльності» [7, с. 4]. Одним із показників забезпечення якості дошкільної освіти, що покладається на педагога-вихователя, є його здатність формувати у дошкільників «суспільну цінність постійного пізнання та розвитку» [8, с. 29]. В контексті наступності між дошкільною та початковою освітою, важливо, щоб сформована пізнавальна активність старших дошкільників, їх бажання пізнавати й навчатися нового стало опорою в оволодінні навчальною діяльністю у початковій школі. Це закладено в концептуальних засадах Нової української школи, в основі якої є спрямованість на формування у здобувачів «уміння вчитися впродовж життя як здатності до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових умінь і навичок, самоорганізації навчального процесу» [6, с. 11]. Стандарт вищої освіти для першого (бакалаврського) рівня наголошує на тому, що майбутні вихователі повинні бути «здатними до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій» у старших дошкільників [13, с. 8]. Отже, виявляємо істотний соціальний запит, потребу у висококваліфікованих сучасних педагогах-вихователях, які здатні якісно організовувати освітній процес у закладі дошкільної освіти.

Готовність майбутніх вихователів до формування пізнавальної активності старших дошкільників тлумачимо як інтегральну якість здобувачів вищої освіти, що охоплює мотиваційні установки, особистісні якості,

сукупність теоретичних знань та прикладних здатностей, необхідних для ефективної організації формувальних впливів на когнітивну сферу особистості дитини 6-7-го року життя в умовах закладу дошкільної освіти.

У підготовці майбутніх вихователів до формування пізнавальної активності старших дошкільників суттєве значення має зміст фундаментальних дисциплін циклу професійної підготовки. На формування означеного феномена істотне значення має вивчення дисциплін, зокрема таких: «Психологія» (Загальна психологія пізнавальних процесів, Вікова психологія дошкільного дитинства, Педагогічна психологія, Психодіагностика тощо), «Педагогіка дошкільна», «Організація ігрової діяльності в ЗДО», «Теорія і практика соціалізації дошкільників», «Психолого-педагогічна підтримка особистісного розвитку дитини», «Актуальні проблеми дошкільної освіти», «Інноваційні технології дошкільного виховання» та інші. Охарактеризуємо деякі теоретичні та практичні складники в контексті нашої проблеми.

Важливо, щоб майбутні фахівці дошкільної освіти ґрунтовно оволоділи знаннями про психічну основу активності пізнання – сформованість пізнавальних психічних процесів (відчуття і сприймання, мислення і мовлення, пам'ять, уява) та увагу як специфічну функцію психіки людини, що реалізується у довільній регуляції, зосередженні, свідомій керованості тим чи іншим процесом. Крім їх загальнопсихологічної основи здобувачі засвоюють вікову специфіку їх розвитку на етапі старшого дошкільного віку – 6-7-й рік життя дитини. До таких особливостей належать: домінування мимовільної уваги, зосередження над довільною, її нестійкість та коротка тривалість; сприймання об'єктів і явищ здебільшого суб'єктивно зумовлене широким спектром зацікавлень, передусім особистісних, а не власне пізнавальних; домінування наочно-образного типу мислення, спрямованість його розвитку на словесно-логічний через застосування дій символізації та моделювання, удосконалення мислительних дій і операцій у напрямку їх зворотності, формування діяльності мислення у формі аналітико-синтетичної, а не розрізнених дій порівняння, абстрагування, узагальнення тощо; трансформація інтелектуальної діяльності у внутрішній план дій (інтеріоризовано), її опредмечення реальними предметами (іграшками та дидактичними роздавальними засобами); динамічний розвиток пам'яті, сформованість усіх мнемічних процесів (забування, відтворення, обробка, закріплення), збільшення її обсягу та якості (глибина запам'ятовування, точність, швидкість тощо); паралельний розвиток творчої та пізнавальної уяви, вербалізація дитячого фантазування тощо. Врахування цих та інших особливостей лежить в основі організації навчально-пізнавальної діяльності, її розвивальної спрямованості.

Вивчають майбутні вихователі сутність пізнавальної активності старших дошкільників – «як виду загальної соціальної діяльнісної активності особистості дитини 6(7) року життя, яка формується у різних видах діяльності,

ними збагачується, ускладнюється і переходить від менш до більш якісного рівня у формі реальної (функціонуючої) та потенційної (ситуативної)» [12, с. 217]. Оскільки пізнавальна активність є основою пізнавальної діяльності дітей, то студенти вивчають її структуру, визначену, зокрема Г. Артемчук та уточнену Р. Руденським [12]: мотиваційна, цільова та інструментальна основа. Чималу увагу приділяють вивченню доробку вітчизняних дослідників: залежність пізнавальної активності від типу стилю спілкування з вихователем та в умовах сім'ї (Т. Ткачук, Г. Стадник), застосування вправ і творчих завдань для її формування (Б. Мухацька, В. Суржанська), засобами елементарних математичних завдань (О. Брежнєва, Н. Баглаєва), пізнавальну спрямованість особистості шляхом виконання навчальних завдань з моделювання та конструювання (М. Марусинець, В. Котирло) та інші.

Засвоюють здобувачі вищої освіти положення про провідну роль навчання і виховання у розумовому розвитку старших дошкільників. Так, на етапі 6-7-го року життя у дітей формуються власне пізнавальні мотиви, які є основою майбутніх мотивів учіння. Діти цього віку зацікавлюються не лише виконанням певних дій, здебільшого предметними. Вони уже здатні спрямовувати свою діяльність на досягнення мети, керуватися нею у процесі виконання тих чи інших завдань і вказівок вихователя, не відволікатися під час цього процесу, не змінювати мету тощо. У старшому дошкільному віці, як зазначають О. Писарчук, Р. Руденський, необхідно формувати уявлення дітей про власне учіння, як шлях самостійного пізнання: навчаючись, люди дізнаються про нове, міркують про різні способи вирішення тих чи інших завдань, усвідомлюють, що на проблему чи запитання можна відповісти різними способами, що результатами навчання можна скористатися, під час навчання люди формують уміння щось робити, виконувати тощо [10].

Значний обсяг часу у підготовці майбутніх фахівців відводиться для вивчення методики формування узагальнених способів навчально-пізнавальної діяльності у старших дошкільників. Це основним чином здійснюється під час вивчення спектру фахових методик дошкільної освіти. Здобувачі засвоюють, що такі способи відображають структуру діяльності (мотив, мета, дії, результат), і дітей необхідно вчити бути активним на кожному із цих етапів. Старші дошкільники повинні оволодіти значним обсягом таких способів: вміти ініціювати та обґрунтовувати вибір завдання чи виду діяльності; визначати пізнавальну мету та диференціювати її від ігрової; обмірковувати шлях виконання завдання, плануючи дії; керуватись зразком, зіставляти одержаний результат із ним; встановлювати відповідність, правильність виконаного; виявляти та виправляти допущені помилки; узагальнювати спосіб виконання, словесно його формулювати тощо.

Важливе значення для формування зазначених умінь та навичок має положення про розвиток пізнавальної активності у всіх специфічно дитячих видах діяльності (гра, дитяче експериментування, конструювання, театралізована діяльність, малювання, аплікація, ліплення тощо). Тому здобувачі засвоюють дидактичні основи організації таких видів діяльності у формі цілеспрямованого навчання – заняття в ЗДО. Вони вивчають їх різні типи і види (за спрямованістю змісту, за дидактичною метою, за провідними методами навчання, за кількістю дітей тощо), макро- і мікроструктуру, етапи підготовки вихователя до їх проведення, планування системи занять (за рівнями освітньої підготовленості, за рівнями пізнавальної вмотивованості). Під час вивчення теми «Заняття в ЗДО» в межах фахових методик, здобувачі поглиблюють загальнодидактичні основи його конструювання, специфіку організації, спрямованість.

З-поміж інших форм організації навчально-пізнавальної діяльності старших дошкільників, майбутні фахівці чималу увагу приділяють екскурсіям, спостереженням, прогулянкам, пішохідним переходам, еколого-дослідницькій діяльності та дитячому експериментуванню [10]. Так, під час вивчення не лише «Методики ознайомлення дітей з природним довкіллям», а й «Педагогіки дошкільної», «Художньої праці в ЗДО» та інших вивчають види екскурсій (у природу, на виробництво, промисловий чи соціальний об'єкт), етапи підготовки, специфіку організації повсякденних та цільових (тематичних) прогулянок, види спостережень за об'єктами та явищами природного довкілля.

Грунтовного вивчення від здобувачів потребують методи і прийоми навчання дітей-дошкільників. Так, студенти засвоюють, що сутність методу полягає в тому, що це усталені способи діяльності вихователя та дітей, спрямовані на пізнання, формування нових умінь і навичок тощо. Логіка застосування того чи іншого методу відображає етапи засвоєння нового навчального матеріалу, внутрішню сторону цього процесу (сприймання, усвідомлення та осмислення, закріплення, застосування на практиці, удосконалення). Оволодівають здобувачі умінням застосовувати методи, які класифікують за різними ознаками: за дидактичною метою, за зовнішньою стороною їх вияву (джерелом знань), за характером пізнавальної діяльності, за логікою пізнання тощо. Чималу увагу приділено вивченню специфіки застосування конкретного методу і прийому у старшому дошкільному віці. Засвоюють студенти структуру методу навчання, яку становлять прийоми навчально-організаційної роботи вихователя (вказівка, багаторазове повторення, констатувальні, навідні та узагальнювальні запитання, зразок, показ картинки, створення ігрової ситуації), прийоми розумової діяльності старших дошкільників (прийоми серіації, групування, класифікування, синтезу та аналізу, абстрагування, порівняння) та взаємозв'язки між ними [10].

Під час практичних занять у ЗВО важливими у практичній підготовці здобувачів є моделювання фрагментів занять із застосування тих чи інших методів і прийомів навчання дітей-дошкільників.

Формування пізнавальної активності у старших дошкільників – цілеспрямований організований процес, який вимагає від майбутніх педагогів умінь планувати освітній процес. Так, студенти вивчають дидактичні основи планування освітньої діяльності в ЗДО: граничнодопустиме тижневе навчальне навантаження дітей 6-7-го року життя, поєднання регламентованої вихователем та самостійної пізнавальної діяльності дошкільників, різні види і форми планування навчально-пізнавальної діяльності з дітьми старшого дошкільного віку. Так, безпосередньо здобувачі навчаються складати перспективне (на цілий навчальний рік, поквартально) та календарно-тематичне планування (види діяльності на місяць, потижнево, на день). Вивчають студенти, що планувати процес формування пізнавальної активності можна за різними підходами: за сферами життєдіяльності, відповідно до Базової програми «Я у світі»; за режимними процесами (моментами); за інтегрованими тематичними блоками; за видами дитячої діяльності; за освітніми напрямками розвитку дитини відповідно до Базового компонента дошкільної освіти тощо [10].

Позитивним аспектом підготовки майбутніх вихователів до формування пізнавальної активності старших дошкільників є застосування різних видів логічних пізнавальних завдань, інтелектуальних ігор тощо. Так, В. Бенера експериментально довела, що інтелектуальні ігри є ефективним засобом формування пізнавальної активності та самостійності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти [2]. Вчена класифікувала інтелектуальні ігри залежно від пізнавального завдання: сформульоване у формі задачі-головоломки (кросворд, чайнворд, сканворд, крочайнворд), у формі загадки (метаграма, шарада, анаграма, логогриф), у формі зашифрованої ілюстрованої загадки (ребус, лабіринт, криптограма) [2, с. 8]. Як стверджує, В. Чайка, їх використання спрямоване на формування у майбутніх педагогів-вихователів уміння вдумливо читати, працювати з монографічними джерелами, навчальними посібниками та підручниками, систематично використовувати додаткову та довідкову літературу [14, с. 3]. Тому під час вивчення низки дисциплін доцільно використовувати розроблені ученим кросворди, чайнворди, тестові завдання, зокрема до таких тем: «Загальні основи дошкільної педагогіки», «Розвиток, виховання і формування особистості дитини», «Мета та ідеал виховання», «Характеристика основних напрямків змісту виховання (розумове)», «Процес навчання дітей-дошкільників і його структура», «Методи і прийоми навчання дітей дошкільного віку», «Форми організації навчання в ЗДО» та інших [14, с. 3]. Застосування таких завдань урізноманітнює освітній процес в умовах ЗВО, сприяє формуванню пізнавально-дослідницької

діяльності, розвитку пізнавальних інтересів, професійної наполегливості та цілеспрямованості у професійному становленні майбутніх педагогів-вихователів закладів дошкільної освіти.

Висновки. Отже, результати нашого дослідження свідчать про таке:

- формування пізнавальної активності старших дошкільників в сучасному освітньому процесі регулюється низкою вимог, встановлених документами, зокрема Державним стандартом дошкільної освіти, чинними освітніми програмами розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку, гранично допустимим навчальним навантаженням старших дошкільників, вимогами до забезпечення якості організації предметно-ігрового середовища;
- формування пізнавальної активності у дітей 6-7-го року є професійним завданням педагогів-вихователів закладів дошкільної освіти, що визначене стандартами вищої освіти та професійним стандартом вихователя ЗДО як його системотвірна компетентність;
- готовність майбутніх вихователів до формування пізнавальної активності старших дошкільників – це інтегральна якість здобувачів вищої освіти, що охоплює мотиваційні установки, особистісні якості, сукупність теоретичних знань та прикладних здатностей, необхідних для ефективної організації формувальних впливів на когнітивну сферу особистості дитини 6-7-го року життя в умовах закладу дошкільної освіти;
- зміст професійної підготовки майбутніх вихователів до формування зазначеного феномена охоплює вивчення: сутності пізнавальної активності старших дошкільників, її психо-фізіологічної основи, структури, типів, видів та рівнів сформованості та оволодіння здатностями організовувати різні форми навчально-пізнавальної діяльності, застосовувати методи та прийоми навчання і стимулювання пізнавальної активності тощо;
- процес підготовки майбутніх вихователів до формування зазначеного феномена старших дошкільників є більш ефективним за умови її практичної сформованості, стимулювання навчально-пізнавальної активності здобувачів вищої освіти через використання логічних завдань, інтелектуальних ігор, кросвордів, чайнвордів, ребусів, головоломок, криптограм, логограм під час вивчення дисциплін професійного циклу тощо.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні закордонного досвіду підготовки майбутніх вихователів до формування пізнавальної активності старших дошкільників в умовах формальної та неформальної освіти.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти. МОН України, 2021. 38 с. URL: <https://surl.li/ycdpnz>.
2. Бенера В. Є. Формування пізнавальної самостійності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами інтелектуальної гри: автореф. дис. ... канд. пед. наук. 13.00.04 - Теорія і методика професійної освіти. Київ, 2003. 20 с.

3. Гавриш Н. Навчально-пізнавальна діяльність: сучасні підходи. *Дошкільне виховання*. 2010. №11. С. 2-5.

4. Зданевич Л. В., Цегельник Т. М. Формування готовності майбутнього вихователя до розвитку мовлення дошкільників із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 22. Том 1. 2020. С. 126-130.

5. Кондратова В. Розумове виховання дошкільників. К., 1979. 128 с.

6. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа». Київ, 2016. URL: <https://surl.li/byarko>.

7. Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти). Затверджені Міністерством освіти і науки України №1/9-148 від 16.03.2021ю URL: <https://surl.li/kuecbt>.

8. Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості дошкільної освіти. Затверджені наказом Міністерства освіти і науки України №407 від 04.03.2025. URL: <https://surl.li/juwtzm>.

9. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проєктування: навч.-метод. посібник / О. Д. Рейпольська, І. М. Гудим, Л. І. Зайцева, І. В. Луценко, В. О. Луценко, Г. Г. Цветкова; за ред. О. Д. Рейпольської. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 222 с.

10. Писарчук О. Т., Руденський Р. Є. Основи дошкільної педагогіки: навчальний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Тернопіль: ЗУНУ, 2025. 163 с.

11. Писарчук О., Руденський Р. Підготовка майбутніх вихователів до проєктування предметно-ігрового середовища закладу дошкільної освіти (на матеріалі осередку настільних ігор). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка*. 2023. № 1. С. 94-104.

12. Руденський Р. Є. Пізнавальна активність старших дошкільників: сутність, структура, вікові особливості. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2024. Випуск 1 (54). С. 214-222. DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2024-1-54-214-222>

13. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Затверджений наказом МОН України №1456 від 21.11.2019 року. URL: <https://surl.li/juwvvhm>.

14. Чайка В. М. Педагогіка в кросвордах, чайнвордах і тестових завданнях. Тернопіль: ТДПУ, 1998. 124 с.

15. Щербак К. Навчання – складна, серйозна праця. Підготовка шестирічок до оволодіння навичками розумової праці. *Дошкільне виховання*. 1987. №5 С. 8-9.

16. Янкович О. І., Кузьма І. І. Освітні технології у початковій школі: навчально-методичний посібник. 2-е вид. Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка, 2020. 290 с.

References:

1. Basic component of preschool education (State Standard of Preschool Education. Ministry of Education and Science of Ukraine) (2021). URL: <https://surl.li/ycdpnz>. [in Ukrainian].

2. Benera, V. Ye. (2003). Formuvannia piznavalnoi samostiinosti maibutnix vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv zasobamy intelektualnoi hry [Formation of Future Preschool Teachers' Cognitive Independence by Means of Intellectual Game]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian].

3. Havrysh, N. (2010). Navchalno-piznavalna diialnist: suchasni pidkhody [Educational and cognitive activity: modern approaches]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool education*, 11, 2-5. [in Ukrainian].

4. Zdanevych, L. V. & Tsehelnik, T. M. (2020). Formuvannia hotovnosti maibutnoho vykhovatel'ia do rozvytku movlennia doshkilnykiv iz fonetyko-fonematychnym nedorozvytkom movlennia v inkliuzyvnykh hrupakh zakladiv doshkilnoi osvity [Formation of future educator's readiness for speech development of preschoolers with phonetic-phonemic underdevelopment of speech in inclusive groups of preschool education institutions]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*. Issue 22. Volume 1. P. 126-130. [in Ukrainian].
5. Kondratova, V. (1979). *Rozumove vykhovannia doshkilnykiv [Cognitive upbringing of preschoolers]*. Kyiv. [in Ukrainian].
6. Ministry of Education and Science of Ukraine (2016). *Kontseptualni zasady reformuvannia sereidnoi shkoly «Nova ukrainska shkola» [Conceptual framework for reforming secondary school «New Ukrainian School»]*. Kyiv. URL: <https://surl.li/byapko>. [in Ukrainian].
7. Ministry of Education and Science of Ukraine (2021). *Metodychni rekomendatsii do onovlenoho Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity (Derzhavnoho standartu doshkilnoi osvity) [Methodical recommendations for the updated Basic Component of Preschool Education (State Standard of Preschool Education)]* URL: <https://surl.li/kuecvt>. [in Ukrainian].
8. Ministry of Education and Science of Ukraine (2025). *Metodychni rekomendatsii z pytan formuvannia vnutrishnoi systemy zabezpechennia yakosti doshkilnoi osvity [Methodical recommendations on the formation of an internal system for ensuring the quality of preschool education]*. URL: <https://surl.li/juwtzm>. [in Ukrainian].
9. Reipolska, O. D. (Eds), Hudym, I. M., Zaitseva, L. I., Lutsenko, I. V., Lutsenko, V. O. & Tsvietkova, H. H. (2021). *Osvitnie sereidovyshe zakladu doshkilnoi osvity: tekhnolohii proiektuvannia [Educational environment of a preschool education institution: design technologies]*. Kropyvnytskyi: Imeks-LTD. [in Ukrainian].
10. Pysarchuk, O. T. & Rudenskyi, R. Ye. (2025). *Osnovy doshkilnoi pedahohiky: navchalnyi posibnyk dlia zdobuvachiv pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity [Fundamentals of preschool pedagogy: a textbook for students of the first (bachelor's) level of higher education]*. Ternopil: ZUNU.
11. Pysarchuk, O. & Rudenskyi, R. (2023). Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv do proiektuvannia predmetno-ihrovoho sereidovysheha zakladu doshkilnoi osvity (na materiali osередku nastilnykh ihor) [Training future preschool education teachers for designing a subject-play environment (based on the materials of a board game center)]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Ser. Pedahohika – The Scientific Issues of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: pedagogy*, 1, 94-104. DOI: <https://doi.org/10.25128/2415-3605.23.1.12>
12. Rudenskyi, R. Ye. (2024). Piznavalna aktyvnist starshykh doshkilnykiv: sutnist, struktura, vikovi osoblyvosti [Cognitive activity of senior preschoolers: essence, structure, age characteristics]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho universytetu im. O. Dovzhenka. Pedahohichni nauky – Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University Bulletin. Pedagogical sciences*, 1(54), 214-222. DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2024-1-54-214-222> [in Ukrainian].
13. Ministry of Education and Science of Ukraine (2019). *Standart vyshchoi osvity za spetsialnistiu 012 Doshkilna osvita dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity [Standard of higher education in the speciality 012 Preschool Education for the first (bachelor's) level of higher education]*. URL: <https://surl.li/juwvvh>. [in Ukrainian].
14. Chaika, V. M. (1998). *Pedahohika v krosvordakh, chainvordakh i testovykh zavdanniakh [Pedagogy in Crosswords, Chinwords and Test Questions]*. Ternopil: TDPU. [in Ukrainian].
15. Shcherbakova, K. (1987). Navchannia – skladna, seriozna pratsia. Pidhotovka shestyrichok do ovodolinnia navychkamy rozumovoi pratsi [Learning is a difficult, serious activity. Preparing six-year-old preschoolers to develop mental skills]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool education*, 5, 8-9. [in Ukrainian].
16. Yankovych, O. I. & Kuzma, I. I. (2020). *Osvitni tekhnolohii u pochatkovii shkoli: navchalno-metodychnyi posibnyk [Educational Technologies in Primary School: A Study Guide]*. Ternopil: Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. [in Ukrainian].